

БІОЛОГІЧНА КАЗКА ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Вавричук Т. М.

Сьогодні в Україні освіта все більше набуває рис особистіснозорієнтованої, з використанням компетентнісного підходу, що передбачає звернення до сфери особистісних інтересів і потреб учня. Не є винятком і біологічна освіта, яка повинна відповідати вимогам українського суспільства, розвиватися у світлі сучасних освітніх технологій і тенденцій.

Перед сучасним учителем-біологом постає завдання сформувати в учня розуміння певних біологічних понять, пробудити інтерес до вивчення біології в різноманітних її аспектах. Д. Ельконін, який творчо розвивав ідеї Л. Виготського, наголошував на необхідності врахування певного вікового періоду, спираючись на такі критерії, як провідний вид діяльності, кризи та основні новоутворення. У віковій періодизації дітей Д. Ельконіна особлива роль належить провідній діяльності, що має свій зміст у кожному віці [4]. Одним із таких засобів і методичних прийомів, елементів ігрової технології, що застосовуються на певних етапах уроку з конкретною навчальною метою, є казка [4].

Види та функції біологічних казок.

У навчально-виховному процесі з біології ми виходимо з припущення, що навчальна діяльність школярів може бути продуктивною і більш ефективною, якщо вивчення біології відбуватиметься за умови оптимального вибору навчального матеріалу, використання дидактичних казок на певних етапах уроку й формування пізнавального інтересу, що є мотивувальним чинником. Для цього я практикую методику проведення уроків з біології відповідно до віку, класу і матеріалу який вивчається від 6 по 11 клас, з використанням казок, удосконалюю зміст уроків біології завдяки добору дидактичних, біологічних і терапевтичних казок [2]. Основну увагу приділяю використанню особистісно-орієнтованого навчання на уроках біології. Технологія особистісно-орієнтованого навчання відповідає таким вимогам: 1) стимулювання самооцінювальної діяльності учнів на уроці, 2) можливість учня самостійно обирати зміст навчального матеріалу, вид та форму виконання завдань; 3) оцінювання способів навчальної роботи, які самостійно і продуктивно використовує учень; 4) здійснення контролю не тільки за результатами, а й за процесом навчання й оцінювання їх; 5) самооцінка навчання.

Казки – один із захопливих жанрів усної народної творчості, що має власну історію, особливості створення, свій сюжет, жанрові особливості та може застосовуватися на уроках біології (Розділ «Рослини», 7 клас; розділ «Тварини», 7 клас; Розділ «Людина», 8 клас; «Загальна біологія» – 10 та 11 клас). З позиції вчителя, казка – це форма організації навчального процесу [1], що формує і розвиває навички та вміння учнів. Характеризуючи дидактичні казки, зауважимо, що казка виконує в навчальному процесі 8 основних функцій: навчальну, мотиваційну, релаксаційну, компенсаційну, розвивальну, виховну, контролюючу, оздоровчу.

Навчальна функція казки пов'язана із засвоєнням загальнобіологічних і спеціальних понять з біології та з оволодінням біологією як навчальним предметом. Мотиваційна функція казки передбачає формування мотивації в учня та оволодіння певним видом діяльності.

Релаксаційна функція. Дидактична казка передбачає зняття втоми у школяра під час навчання, включення в рухову діяльність та отримання задоволення від власних дій.

Компенсаційна функція казки знижує рівень новизни та раптовості на уроці, адаптує учнів до входження у спільну навчальну діяльність.

Розвивальна функція казки передбачає виконання школярами певних розумових операцій, зокрема таких, як аналіз, синтез, конкретизація й абстрагування, порівняння й узагальнення, а також розвиває творче мислення.

Виховна функція казки спрямована на формування наукового світогляду, пізнавального інтересу, моральних якостей, самостійності в здобуванні знань. Реалізація дидактичною казкою цієї функції дає змогу здійснити зв'язок теорії та практики, поєднати навчальну діяльність школяра з практичним життям.

Контролююча функція казки визначає якість та рівень навчальних досягнень учнів і сформованість пізнавальних інтересів з біології. Засобами дидактичної казки можна успішно здійснювати всі види контролю за результатами навчання (попереднього, поточного, тематичного, підсумкового).

Казку можна розглядати і як елемент *нової освітньої технології*, і як *методичний прийом* роботи учнів на уроці, і як *засіб навчання*.

Оздоровча функція, або терапевтична, спрямована на формування уваги, несподіваності, раптовості, емоційності, казковості, що сприяє руховій активності на уроці біології, долає

напругу й утому учня. Казка обов'язково повинна бути доповнена *наочними джерелами інформації* (таблиці, малюнки, слайди, гербарії).

Дидактичні казки складаються за визначеним алгоритмом: 1) опис казкової країни чи її героїв; 2) важлива подія в житті героїв, що змінює їхнє життя або змушує над чимось змислитись; 3) фінал казки; 4) завдання для учнів.

На уроках біології можна використовувати різні види казок: під час вивчення нового матеріалу більш доцільно використовувати казки-оповідання, під час закріплення та повторення – казки-загадки, під час перевірки й закріплення знань – казку – помилкову розповідь (казка з помилками). Під час вивчення нового матеріалу застосовують дидактичну казку з обов'язковим поєднанням з іншими прийомами навчання. Проблема використання дидактичних казок як методичних прийомів роботи з підручником у сучасній науково-методичній літературі висвітлюється недостатньо, попри те, що потенціал застосування цього прийому в навчанні школярів 6-7-х класів досить високий. Використання на уроках біологічної казки в 6-8-х класах під час вивчення окремих тем нестандартних прийомів навчання викликає в учнів подив, інтерес, позитивні емоції, психологічно розвантажує їх. Дидактична казка є емоційною та образною, у ній є свої персонажі, які виконують різні завдання, а допомогти їм у цьому можуть лише учні.

Поетапність використання біологічних казок на уроках біології.

1. Знайомство з біологічною казкою.

На уроках біології в першому семестрі зачитую учням готові біологічні казки. Використовую даний прийом на відповідних етапах уроку в залежності від теми і класу. Казки використовую як власне написані, так і авторські. Звертаю особливу увагу на казки які були написані учнями школи (називаю прізвище учня, клас, це дуже мотивує дітей).

2. Обговорення і аналіз казки.

Звертаю увагу на персонажів, на назву казки на функціональні зв'язки, на навчальний матеріал та сюжет.

3. Пошук казок.

Заохочую учнів на наступні уроки знайти казку відповідно до теми і матеріалу який вивчається.

4. Написання власних біологічних казок.

Пропоную написати учням власну біологічну казку відповідно до тем уроків які вже вивчили, наголошую на алгоритмі написання

(у структурі казки можна виокремити такі компоненти: ролі, вихідна ситуація, казкові дії, функціональні взаємозв'язки тощо), що має бути обов'язково враховано, і на те що казка є навчальною.

5. Інсценізація біологічних казок.

Проводиться в межах уроку і як загальношкільний позакласний захід.

Отже казку можна розглядати і як елемент нової освітньої технології, і як методичний прийом роботи учнів на уроці, і як засіб навчання. Казки на уроках біології є ефективною технологією навчання та засобом активізації пізнавальної діяльності учнів. Під час використання казки в навчально-виховному процесі у школяра розвивається творчий підхід до засвоєння матеріалу, логічне мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати висновки, зіставляти, спостерігати, висувати гіпотези, систематизувати навчальний матеріал, завдяки чому формується біологічне мислення, уміння та навички спілкування з природою, позитивні взаємини між учнями, між учнями і вчителем, що є однією з умов ефективності виховання та навчання.

Список використаних джерел

1. Василевська Вікторія. Роль інноваційних форм роботи у розвитку творчих здібностей учнів. <https://paurok.com.ua>.
2. Волощук В.В. Впровадження інноваційних технологій навчання на уроках біології. Біологія. 2017. №22-24 (538-540). С. 6-36.
3. Грицик С.Д. Поезія в навчально-виховному процесі з біології. Біологія. 2017. №22-24 (538-540). С. 49-61.
4. Засць О.В. Розвиток творчих здібностей на уроках біології. <https://sites.google.com>.
5. Мельников А. Творчість - від проблеми до дії. Шкільний світ. 2002. №14 (142).

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСВІТНІХ СИСТЕМ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Васько А., Степанюк А. В.

Освіта є основою розвитку суспільства та особистості, оскільки вона визначає рівень підготовки майбутніх фахівців, їхню конкурентоспроможність на ринку праці та можливості самореалізації. Кожна країна формує власну систему освіти відповідно до історичних, соціальних, економічних та культурних умов. У сучасному світі глобалізація сприяє інтеграції освітніх